

Maksymilian D. CZORNYJ

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Państwowość Republiki San Marino – geneza i ewolucja

The Political Status of the Republic of San Marino – Origin and Evolution

• Abstrakt •

Artykuł omawia historię i polityczny status najstarszej istniejącej do tej pory republiki konstytucyjnej świata. Autor ukazuje znaczenie międzynarodowych umów i traktatów w kontekście niepodległości i suwerenności.

Słowa kluczowe: San Marino, system polityczny, republika, suwerenność, mikropaństwo

• Abstract •

The paper presents the history and the political status of the oldest surviving sovereign state and constitutional republic in the world. The author proves that independence depends on foreign relations policy, multilateral treaties and pacts.

Keywords: San Marino, political status, republic, sovereignty, micro state

Wstęp

Republika San Marino jest najstarszą, istniejącą do dzisiaj republiką i jednym z najstarszych państw świata w ogóle. Korzystając z wzorców republikańskiego Rzymu, dzięki elastycznemu ustrojowi i sprawnym rządóm przetrwała czasy najazdów barbarzyńskich, włoskich wojen pomiędzy frakcjami gwelfów i gibelinów, wreszcie nowożytne walki miast, epokę napoleońską oraz przede wszystkim okres Risorgimento – zjednoczenia Włoch.

Od blisko siedemnastu wieków republika pozostaje suwerennym państwem, kształtując swoją odrębność wobec reszty Italii. Pomimo wszelkich podobieństw językowych, kulturowych i wspólnej łacińskiej tradycji, San Marino nie zostało wchłonięte przez jednoczące się Królestwo Włoch, pozostając niezależne także w czasach dyktatury Mussoliniego.

Obecnie mikropaństwo posiada relacje dyplomatyczne z większością państw europejskich i z wieloma państwami świata. Fenomen jego historii jest niepowtarzalny i warto dokonać analizy kształtowania się, a także funkcjonowania San Marino w ramach zmieniającej się przez stulecia Europy, szukając odpowiedzi na pytanie, jak to możliwe, by państwo wielkości niewielkiego miasta trwało w niemalże starożytnym kształcie do dzisiaj jako byt nieprzerwanie suwerenny.

Powstanie i wieki średnie

Zgodnie z legendą Święty Maryn (San Marino), chrześcijański kamieniarz pochodzący z wyspy Arbe (chorw. *Rab*) w Dalmacji, uciekając przed prześladowaniami cesarza Dioklecjana, wraz ze swoim towarzyszem św. Leonem dotarł do Włoch. Gdy przybył na wschodnie wybrzeże, rzymska patrycjuszka Felicita (Felicissima) wynajęła go, by wykuł sarkofag dla jej zmarłego męża. W czasie pracy Święty Maryn nawrócił Felicite na chrześcijaństwo za co otrzymał od niej w podzięcie posiadłość Monte Titano. Na jej szczycie, wraz z pobratymcami, Święty Maryn utworzył wspólnotę religijną. W 301 roku zbudowano tam pierwszą stałą osadę. Tymczasem św. Leon miał założyć pustelnię na zboczu Montefeltro (Monte San Leo) i oddać się tam samotnej medytacji. Założyciel przyszłej republiki zmarł 3 września 366 roku, na pamiątkę czego właśnie w ten dzień obchodzone jest święto niepodległości San Marino. Przyjmuje się, że już w chwili jego śmierci tworząca się republika była niezależna zarówno od cesarza rzymskiego, jak i papieża. Ciało świętego w 752 roku miało zostać wykradzione przez Astolphusa, króla Lombardów, a następnie złożone w kościele św. Michała w Padwie. Pomimo że kościół ten nadal szczydzi się rzekomo posiadanymi relikwiami, Sanmaryńczycy twierdzą, że szczątki założyciela ich państwa zostały im zwrócone przez Pepina Krótkiego i znajdują się w Bazylice świętego Maryna (Johnson, 1913, s. 146).

W IV i V wieku Imperium Rzymskie chyliło się ku upadkowi, a zagrożenie najazdami plemion barbarzyńskich wciąż rosło, nakłaniając tym samym coraz więcej ludzi do tworzenia wspólnot i osiedlania się na pozornie bezpiecznym, odległym od Rzymu, Monte Titano. W tym czasie powstało dziewięć istniejących do dzisiaj miasteczek (zamków) San Marino. Związany z tym wzrost populacji, a także hierarchizowanie się struktur lokalnych rodów, doprowadziły do zastąpienia tradycyjnych wieców organem zwanym Arengo.

Z VI wieku pochodzi kilka dokumentów (Istituto Sup. Scienze Religiose, 2010, s. 53) sporządzonych przez mnicha Eugippiusa, w których pojawia się nazwa San Marino oraz relacja o zamku wzniesionym na zboczu Montefeltro. Wy-

daje się, że pod koniec IX wieku San Marino miało już ugruntowaną pozycję i terytorium, co zdaje się potwierdzać słynne pismo *Placito Feretrano*.

Datowany na 26 września 951 dokument uzurpatora włoskiego, Berengario II (*Diploma di Berengario*) zawiera zwrot *actum in plebe Sancti Marini* potwierdzający istnienie wspólnoty religijnej i funkcjonowanie nazwy określającej zamieszkiwane przez nią terytorium (Peruzzi, 1971, s. 8). Sporządzona w 1125 roku bulla papieża Honoriusza II przyznawała Piotrowi (biskupowi Montefeltro) władztwo nad ludem i zamkiem San Marino. Znacznie wymowniejsza jest treść dokumentu sporządzonego w roku 1296 i złożonego w klasztorze Valle Sant’Anastasio w związku z procesem o niepłacenie podatków. Znajduje się w nim adnotacja: „Nie płacą, bo nigdy nie płacili. Kraj ich Świętego pozostaje wolnym”. W tym samym dokumencie znalezionym w Sant’Igne (w pobliżu San Leo), zborze franciszkańskim Braci Mniejszych, stwierdza się, że San Marino jest niezależne tak, jak: San Leo, Talamello i Maiolo z tą różnicą, że te ostatnie trzy miasta zarządzane są przez możnowładcę, który zwolnienie z podatków uważa za przywilej, kiedy San Marino – będące wspólnotą – uznaje prawo niepłacenia podatków za samodzielną decyzję swoich przedstawicieli. Natomiast akt z 12 grudnia 1244, sporządzony przez władcę, Guido de Cerreto, w którym rzeka się on prawa pobierania opłat za przejście przez swoje terytorium i przekazuje prawo przechodu za kwotę piętnastu funtów raweńskich, wskazuje na istnienie władz San Marino w postaci dwóch konsulów: Filippo di Sterpeto i Oddoni Scarito (Delfico, 1865, s. 271–273). Mimo wzmianek sporządzonych w 1253 roku, pierwsze zachowane do dzisiaj statuty republiki pochodzą z roku 1295.

W 1100 roku za kwotę trzystu złotych dukatów San Marino nabyło od hrabiów Carpegna, rodziny Montefeltro zamek Pennarossa (Penna Rossa), a siedemdziesiąt lat później połowę zamku Casoli (jego drugą połowę kupiło w roku 1253). 10 lutego 1320 roku mieszkańcy zamku Chiesanuova, osamotnieni w konflikcie między Guelfami a Ghibellinami, złożyli San Marino wniosek z prośbą o zezwolenie na przyłączenie się do republiki. W tym samym roku został zawarty pokój pomiędzy San Marino i biskupami, co na pewien czas zahamowało jawne działania wojenne, a wzmogło znaczenie starań dyplomatycznych i zakulisowych intryg. Podczas niewoli awiniońskiej papież proces uniezależniania się San Marino od władzy biskupiej przybrał na sile. Hierarchowie kościelni zostali pozbawieni uprawnień sądowych, a ich siedzibę skonfiskowano.

W 1351 roku doszło do kolejnej porażki frakcji papieskiej. Biskup Peruzzi został pokonany przez Ghibellinów i utracił San Leo. Władze San Marino wykazały się znakomitym wyczuciem sytuacji i zaproponowały biskupowi bezpieczne schronienie w zamian za potwierdzone dokumentem zwolnienie miasta z wszelkich

feudalnych zobowiązań. Tym samym republika stała się społecznością całkowicie niezależną, a jej terytorium, mimo zakupienia w 1375 roku za trzydzieści pięć złotych dukatów zamku Pietracuta (Linda, 1664, s. 408), ograniczało się zaledwie do Monte Titano. Zmieniło się to w 1460 roku, kiedy San Marino weszło w koalicję z Państwem Kościelnym. Od blisko dwudziestu lat, z krótkimi przerwami, toczyła się wojna między popierającym papieża Piusa II rodem Montefeltro z Urbino a rodem Malatestów z Rimini. 30 grudnia 1460 papież w oficjalnym dokumencie nadał lenno składające się z ziem Malatestów podbitych przez Sanmaryńczyków. W 1463 roku wspólnymi siłami pokonano władcę Rimini Sigismunda Pandolfa Malatestę, a papież w geście uznania w bulli z 27 czerwca przekazał na własność San Marino zdobyte przez jego wojska miasta: Fiorentino, Montegiardino i Serravalle. (*Scuola Elementare di San Marino: Scheda di documentazione*). W tym samym czasie miasto Faetano dobrowolnie dołączyło do republiki, co na długi czas ustaliło jej terytorium. Wydaje się, że właśnie okres średniowiecza, w którym niewielka republika niemalże nieustannie musiała walczyć o utrzymanie suwerenności, budując równocześnie specyficzny organizm państwowy otoczony przez państwa rządzone autokratycznie, zakorzenił u Sanmaryńczyków wyjątkowe poczucie niezależności. W tym samym okresie dowiedziono jak ważna dla małych terytoriów jest zręczna dyplomacja, a przede wszystkim umiejętność zawierania paktów i sojuszy, „lawirując” między głównymi siłami regionu.

Nowożytność

Po kilkuset latach, przez które losy San Marino były nierozłącznie splecione z losami Państwa Kościelnego, pod koniec XVIII wieku małej republice przyszło zmierzyć się z zawirowaniami rozpoczynającej się epoki napoleońskiej. 19 czerwca 1796 wojska Bonapartego wkroczyły do Bolonii odległej o nieco ponad sto kilometrów od stolicy republiki. Cztery dni później Rada San Marino powołała „przedstawicielstwo do spraw powiązanych z Francją”. W jego skład wchodziła przedstawiciele wszystkich trzech stanów społecznych, co było jawnym ukłonem wobec Napoleona i błyskotliwym zabiegiem władz republiki. 5 lutego 1797 do Kapitanów Regentów doręczono list francuskiego generała Alexandre Berthiera, który domagał się uwięzienia i wydania biskupa Rimini Vincenzo Ferrettiego. Biskupa oskarżano o podżeganie do popełniania przestępstw przeciwko Francji, wywiezienie cennych przedmiotów oraz schronienie się na terytorium San Marino. Kapitan Regent Antonio Onofri zdecydował się wydać duchownego (w rzeczywistości dając mu jednak czas na ucieczkę) i uzyskać przychyłność przyszłego

cesarza. Już 7 lutego Bonaparte wysłał do republiki Gasparre Monge komisarza do spraw nauki i sztuki, by przekazał list, w którym napisał: „Przybywam w imieniu Republiki Francuskiej, by dać starożytnej Republice San Marino pewność pokoju i nienaruszalnej przyjaźni. Obywatele, dotychczasowa polityka ludów, które was otaczają może się zmienić. Jeśli jakakolwiek z waszych granic była podważana lub jeśli jakaś część państw sąsiednich nie podważała tego, co było absolutnie konieczne, jestem upoważniony przez głównodowodzącego by prosić was o przekazanie mu tego” (Peruzzi, s. 10). Napoleon potwierdził suwerenność republiki, przekazał 1000 kwintali pszenicy oraz zaproponował powiększenie jej terytorium przez utworzenie dostępu do morza. Władze San Marino odrzuciły ofertę, opierając się na odwiecznym poszanowaniu *statusu quo* i nienaruszalności granic państw sąsiednich. Antonio Onofri pisał: „Republika San Marino zadowolona swoją małością, nie waży się przyjąć szczodrej oferty ani poić się widokiem ambitnego powiększenia, które mogłoby z czasem zagrozić jego wolności” (Melchiorre Delfico, s. CXXVIII). Ta decyzja, w połączeniu ze zręcznie prowadzoną polityką, doprowadziła do kolejnego potwierdzenia niezależności San Marino po klęsce Napoleona podczas Kongresu Wiedeńskiego.

Przez kolejne dziesięciolecia San Marino strzegło swojej suwerenności, stanowiąc azyl dla licznych awanturników i uciekinierów. W republice schronił się między innymi Giuseppe Garibaldi, który podczas walk o zjednoczenie w 1849 roku (wł. *Il Risorgimento*), w drodze do Wenecji został otoczony przez armię austriacką w pobliżu Macerata Feltria. Początkowo San Marino odmówiło włoskiemu rewolucjonście prawa przemarszu, ale kiedy zdesperowany Garibaldi na czele ponad tysiąca żołnierzy wkroczył na teren Republiki i poprosił o azyl, Kapitan Regent Domenico Maria Belzoppi I wyraził zgodę. Warunkiem było poszanowanie niezależności republiki i jej obrona przed wrogimi armiami. Wobec ogromnej przewagi armii austriackiej San Marino zdecydowało podjąć się negocjacji, dając Garibaldiemu i jego najbliższym towarzyszom możliwość ucieczki. Pozostali członkowie liczącego blisko tysiąc osób oddziału znaleźli na terenie republiki opiekę oraz schronienie.

W kolejnych latach San Marino nadal przyjmowało uchodźców i nieoficjalnie wspierało powstanie, czym wzbudzało rosnącą niechęć Austrii i Państwa Kościelnego. Oba kraje rozsierdzone działaniami Republiki postanowiły zająć ją w drodze interwencji zbrojnej. Inwazja jednak nie doszła do skutku dzięki wyraźnemu poparciu, jakiego udzielił San Marino cesarz francuski Napoleon III.

Włochy zjednoczone

W chwili zjednoczenia Włoch (17 marca 1861) sytuacja wciąż pozostawała skomplikowana. Z jednej strony republika San Marino posiadała tylko jednego sąsiada, co gwarantowało zabezpieczenie przed atakiem państw trzecich, ale z drugiej pozostawała charakterystyczną enklawą w świeżo powstałym monolicie. Władze San Marino zręcznie zjednywały sobie przychyłność Włochów, m.in. nadając Garibaldiemu honorowe obywatelstwo republiki. Włoski „Ojciec Narodu” nieraz podkreślał wdzięczność wobec małego państwa za udzielenie schronienia i zachowanie neutralności. 13 czerwca 1864 miał wyznać: „Dziękuję wam za podarunek, który zawsze będzie przypominał mi szczodłą gościnność San Marino w momencie wielkiego niebezpieczeństwa grożącego mi i Włochom” (*San Marino Site Turismo*). Dobre relacje między państwami ugruntował zawarty 22 marca 1862 Traktat o przyjaźni (ponowiony następnie ze zmianami w 1939 i 1971 roku). Gwarantował on niepodległość i niezależność Republiki San Marino, wraz z wyszczególnieniem roli stosunków dobrosąsiedzkich, jak i stosunków handlowych. Postanowienia Traktatu, jak na drugą połowę XIX wieku, były zdecydowanie innowacyjne, ustalające twór podobny do unii państw, a jednak gwarantujące też ich suwerenność. Zniesiono bariery celne oraz zapewniono swobodny przepływ ludności. San Marino zgadzało się też na posiadanie wspólnej waluty, za co Królestwo Włoskie obowiązywało się wypłacać roczną kontrybucję.

Uważa się, że w tym samym czasie Stany Zjednoczone po raz pierwszy uznały istnienie i niezależność San Marino. W liście wysłanym 7 maja 1861 prezydent Lincoln przyjął honorowe obywatelstwo republiki odpowiadając na ofertę złożoną 29 marca przez Kapitanów Regentów. W swoim liście Lincoln pisał: „Mimo, iż wasze posiadłości są małe, państwo wasze jest jednym z najbardziej szanowanych w całej historii. Przez swe doświadczenia pokazało prawdę, tak pełną zachętę dla przyjaciół Ludzkości, że władza oparta na republikańskich wartościach jest zdolna trwać bezpiecznie i długo” (*U.S. Department of State: A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: San Marino*).

Na drugą połowę XIX wieku przypada także okres zmian ekonomicznych w San Marino, które do tej pory pozostawało w głównej mierze krajem prymitywnego rolnictwa. Bogacące się elity znacząco wpłynęły na przekształcenia gospodarcze, finansując lub lobbując za licznymi inwestycjami (w 1865 r. – budowa szpitala, 1880 r. – utworzenie służby telegraficznej), tym samym wymuszając reformy społeczne (przyjęcie nowego kodeksu karnego, który od 1865 roku wyłączał stosowanie kary śmierci, w 1876 utworzenie Towarzystwa Wzajemnej Pomo-

cy wspierającego nieliczną klasę robotniczą, a w konsekwencji utworzenie w 1882 roku Banku Oszczędnościowego).

Mimo reform, wciąż wysokie bezrobocie i niewydolność rolnictwa, którym zajmowało się blisko 80% mieszkańców San Marino, spowodowały falę emigracji do: Włoch, Austrii, Francji i Szwajcarii, a także poza Europę, przede wszystkim do Stanów Zjednoczonych, Argentyny i Urugwaju. W tych krajach do dzisiaj znajduje się największy odsetek osób deklarujących pochodzenie z Najświętszej Republiki.

W 1906 roku w San Marino wybuchła pokojowa rewolucja, która przywróciła wybieralność członków Wielkiej Rady Generalnej oraz doprowadziła do zwołania 25 marca Arengo. Najważniejszym punktem obrad było zdecydowanie, czy Rada powinna posiadać swoje dawne kompetencje, a także wprowadzenie zmian mających na celu podział reprezentacji między mieszkańców miast i wsi. Pierwszym sukcesem było przybycie na zgromadzenie 805 reprezentantów rodzin z ogólnej liczby 1054. 5 maja 1906 roku uchwalono nową ordynację wyborczą wprowadzającą wybory co trzy lata, równocześnie dając kres niepodzielnej władzy oligarchów. W pierwszych wyborach zorganizowanych 10 czerwca tego samego roku prawo głosu otrzymali obywatele będący głowami rodów oraz mający powyżej 25 lat absolwenci. San Marino zostało podzielone na dziewięć okręgów wyborczych. Zdecydowane zwycięstwo odnieśli demokraci, którzy utworzyli koalicję z socjalistami.

W trakcie pierwszej wojny światowej Republika San Marino pozostawała neutralna, mimo kolejnych nacisków i prowokacji wywieranych przez państwo włoskie. Po dołączeniu Włoch do Ententy Sanmaryńczycy zorganizowali ruchomy szpital polowy, który świadczył pomoc żołnierzom rannym na froncie alpejskim. Od października 1917 do grudnia 1918 roku hospitalizowano w nim ponad 3000 osób, w tym późniejszego noblistę Ernesta Hemingwaya.

Tak jak w całej Europie, w trakcie wojny w San Marino wzrosła inflacja i bezrobocie, doprowadzając do konieczności racjonowania żywności oraz towarów pierwszej potrzeby. To spowodowało wzrost antagonizmu pomiędzy właścicielami ziemskimi a coraz bardziej popularnym w republice ruchem socjalistycznym. Rozpowszechnianie się wojennych nastrojów nastąpiło w chwili zajęcia przez wojska włoskie wyspy Arbe, miejsca narodzin świętego Martyna. Równocześnie monarchia austro-węgierska zamroziła z Republiką San Marino stosunki dyplomatyczne, oskarżając ją o brak neutralności. Należy pamiętać, że pomimo informacji, jakie podawał m.in. „New York Times”, San Marino nigdy oficjalnie nie przystąpiło do wojny i w konsekwencji nie było stroną Traktatu Wersalskiego ani Traktatu z St. Germain.

Relacje z faszystowskimi Włochami i II Wojna Światowa

Pierwsze lata powojenne wiązały się z utrzymującym się chaosem politycznym, niezdolnością utworzenia efektywnego rządu i rosnącymi wpływami włoskich faszystów. W czerwcu 1921 w Serravalle przez grupę lewicowych radykałów został zamordowany Carlo Bosi – włoski lekarz i sympatyk faszyzmu. Doprowadziło to do dalszego zaognienia sytuacji oraz gróźb zemsty przez włoskich *squadristi*. Władze San Marino postanowiły załagodzić sytuację wnosząc do rządu Włoch prośbę o przysłanie oddziału trzydziestu karabinierów.

10 sierpnia 1922 została założona Partia Faszystowska San Marino (Partito Fascista Sammarinese – PFS). Już rok później dochodzi ona do władzy i 1 kwietnia 1923 r. na stanowisku kapitanów regentów zaprzysiężeni zostali Giuliano Gozi i Filippo Mularoni – liderzy PFS. Równocześnie Wielka Rada Generalna została przekształcona w Radę Główną i Niezależną (Consiglio Principe e Sovrano), której wszystkich sześćdziesięciu członków było przedstawicielami PFS. W kolejnych latach na terenie San Marino rosły wpływy włoskiej Partii Faszystowskiej, a Mussolini starał się ograniczyć autonomię republiki.

Podczas pierwszych lat II Wojny Światowej Republika San Marino pozostała neutralna, przyjmując blisko sto tysięcy uchodźców z Włoch, głównie z Marche i Rzymu. Mussolini osobiście zapewnił Kapitanów Regentów, że nie zamierza atakować republiki, co można tłumaczyć nieustannym przywództwem sprawowanym przez Partię Faszystowską San Marino. Mimo to przez całą wojnę w republice funkcjonował tajny ruch antyfaszystowski. Aby uchronić granice, zdecydowano się otoczyć terytorium mikropaństwa rzędami białych krzyży. Pomimo wszystko 26 czerwca 1944 brytyjskie lotnictwo zbombardowało San Marino, zrzucając ponad dwieście bomb, zabijając i raniąc ponad sto osób (Łaptos, 2007, s. 515). W późniejszym czasie władze brytyjskie przyznały się do pomyłki, związanej z błędnymi informacjami o przebywaniu na terytorium republiki żołnierzy niemieckich, i wypłaciły San Marino odszkodowanie.

Republika San Marino w okresie powojennym

Wydarzenia związane z upadkiem włoskiego faszyzmu i przekształceń społecznych lat pięćdziesiątych i początku sześćdziesiątych w San Marino w szczególnym stopniu związane są z relacjami republiki z Włochami.

W latach 1945–1957 władzę sprawowała Komunistyczna Partia SM w koalicji z Socjalistyczną Partią SM. Okres rządów lewicy zakończyły tzw. wydarzenia z Roverta (wł. *fatti di roverta*).

Przeobrażenia społeczne doprowadziły do uzyskania praw wyborczych przez kobiety dopiero w 1960 roku. W 1973 powstał sojusz Socjalistycznej Partii San Marino i Partii Chrześcijańsko-Demokratycznej, zastąpiony w wyniku przedterminowych wyborów w 1978 roku przez koalicję Komunistycznej Partii SM, Partii Socjalistycznej SM i Zjednoczonej Partii Socjalistycznej. Koalicja rozpadła się w 1986 roku i dwa lata później została zastąpiona przez koalicję chadeków i komunistów, będącą u władzy do 1992 roku, kiedy to komunistów zastąpili w niej socjaliści. W 2001 roku, po okresie niestabilności politycznej, w wyniku przyspieszonych wyborów potwierdzono społeczne poparcie dla sojuszu PDCS i PSS, do których w 2003 dołączyła Partia Demokratów.

Konkluzje

Analiza procesu historycznego rozwoju suwerenności San Marino ukazuje następujące po sobie okresy zależności i koegzystencji republiki z kolejnymi państwami, począwszy od Cesarstwa Rzymskiego, przez Państwo Kościelne i sprzyjające Świętemu Cesarstwu Rzymskiemu Narodowi Niemieckiego księstwa włoskie, aż po obecną ścisłą więź z Republiką Włoską.

Według przeważających poglądów w średniowieczu to nie państwa, a monarchowie mogli posiadać przymiot suwerenności, który często był ograniczony przez władzę panów feudalnych. Naród do końca XVIII wieku nie był suwerenem. Władza w Cesarstwie Rzymskim pochodziła od ludu, ale od czasów chrześcijańskich jej źródłem stało się namaszczenie boskie, którego istotna rola ukazana jest także w legitymacji rządów Stanów Zjednoczonych. Średniowieczne państwa były przedmiotem prywatnego władztwa monarchów z perspektywy suwerenności zewnętrznej i panów feudalnych z perspektywy suwerenności wewnętrznej. Zgodnie z jedną z najpowszechniejszych obecnie doktryn prawa międzynarodowego za istotny denotat suwerenności (przede wszystkim z perspektywy uznania międzynarodowego) należy uważać członkostwo państw w ONZ. Zrzeszająca niemal wszystkie państwa organizacja międzynarodowa, przyjmując do swojego grona kolejnego członka, niejako automatycznie wyraża uznanie jego państwowości przez członków dotychczasowych. Przystąpienie i uznanie członkostwa San Marino we frakcji anty-papieskiej wydaje się być średniowiecznym odpowiednikiem uznania *de facto* skutkującym przyznaniem republice cech równorzędnego sojusznika, akceptu-

jącym jego niezależność, prawo prowadzenia własnej polityki i działań militarnych mających na celu obronę tej niezależności. Z drugiej strony kolejne akty papieskie, potwierdzone wyrokami sądowymi z XI, XII i XIII wieku, zawierają w sobie przymiot uznania *de iure* przez drugą dominującą w ówczesnym świecie frakcję. Wszelkie odniesienia do współczesnej teorii prawa międzynarodowego uzasadnia ponadto republikański, demokratyczny ustrój San Marino.

O suwerenności San Marino w dzisiejszym znaczeniu można mówić w kontekście drugiej połowy XVIII wieku i następnych. Zapoczątkowana została działalnością kapitana regenta Antonio Onofri i jego doktryną zawierania kolejnych umów międzynarodowych. W świetle dzisiejszego stanu prawa międzynarodowego miały one na celu uzyskanie przymiotu uznania międzynarodowego. Mimo politycznego charakteru podpisywanych paktów, sojuszy czy umów, należy podkreślić, że San Marino już od stuleci spełniało kryterium efektywności, będąc stabilnym i przewidywalnym organizmem państwowym.

Dzisiaj San Marino posiada uregulowane stosunki międzynarodowe z ponad setką państw na poziomie dyplomatycznym (w tym z Polską) oraz ośmioma na poziomie konsularnym. Jest członkiem ONZ i innych znaczących organizacji międzynarodowych, a jego suwerenność nie wzbudza żadnych wątpliwości.

Bibliografia:

- Istituto Sup (2010). Scienze Religiose „A. Marvelli”, Biblioteca Diocesana „Mons. E. Biancheri”: *Storia della Chiesa Riminese*, t. 1. Pazzini Editore Guaraldi.
- Johnson, V. W. (1913). *Two quaint republics: Andorra and San Marino*. Dana Estes & Company Publishers.
- Peruzzi, G. (1971). *San Marino di ieri e di oggi. Tip*. La Nuovissima.
- Delfico, M. (1865). *Memorie storiche della repubblica di S. Marino. Stabilimento tip*. del G. Nobile.
- Linda de, L. (1664). *Le relationi et descrittioni universali et particolari del mondo*. Venezia: Per Combi, & La Noù.
- Scuola Elementare di San Marino: Scheda di documentazione*. Pobrane z: web.educazione.sm.
- SanMarinoSite*. Pobrane z: [com: www.sanmarinosite.com](http://com:www.sanmarinosite.com).
- U.S. Department of State: A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: San Marino*. Pobrane z: history.state.gov.
- The New York Times*. Pobrane z: <http://query.nytimes.com>.
- Łaptos, J. (2007). *Historia małych krajów Europy*. Wrocław: Ossolineum.